

گزارش مقدماتی
بررسی باستان‌شناختی

منطقه بناب

پژوهشگر:

علی صدرائی

عضو هیئت علمی
پژوهشکده باستان‌شناسی

۱۳۸۴

صدرایی، علی، ۱۳۴۵ -

گزارش مقدماتی بررسی باستان‌شناسی منطقه بناب / علی صدرایی. -- تهران: گنجینه هنر، ۱۳۸۴.
۴۴۸ ص.

ISBN: 964-8756-04-X: ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. بناب -- حفاریها (باستان‌شناسی) ۲. بناب -- آثار تاریخی. الف. عنوان. ب. عنوان: بررسی

باستان‌شناسی منطقه بناب.

۹۵۵ / ۳۲۶۷۰۴۳

۴ص ۸۶ب / DSR۵۵

۵۶۹۱-۸۴م

کتابخانه ملی ایران

انتشاران
گنجینه هنر

نام کتاب: گزارش مقدماتی بررسی باستان‌شناسی منطقه بناب

تألیف: علی صدرایی

ناشر: گنجینه هنر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

حروفچینی و صفحه‌آرایی: نوربخش (خسرو چگینی)

طرح روی جلد: خسرو چگینی / اسماعیل حضرتی (موسسه هنری نیاوران)

لیتوگرافی / چاپ: نقش آور / توسکا گستر

شابک: X-۰۴-۸۷۵۶-۹۶۴

قیمت: ۴۵۰۰ تومان

نشانی: تهران - خیابان ستارخان - خیابان نیایش - خیابان امام منتظر - نبش کوچه چهارم - پلاک ۱۸

تلفن: ۶۵۱۱۸۲۳

تصویر روی جلد: مناره مسجد جامع مهرآباد بناب

تصویر پشت جلد: دورنمای روستای توتاخانه بناب

تقدیر و تشکر

«منت خدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت»

«سعدی علیه الرحمة»

بدین وسیله مراتب سپاسگزاری و قدردانی خویش را از بزرگوارانی که ما را در انجام و تهیه این دفتر پژوهشی یاری رسانده‌اند اعلام می‌نماییم:

- جناب آقای گلشن، معاون محترم پژوهشی سازمان میراث فرهنگی کشور
- جناب آقای دکتر آذرنوش، رئیس محترم پژوهشکده باستان‌شناسی
- جناب آقای مهندس تقی‌زاده، مدیر کل محترم میراث فرهنگی آذربایجان شرقی
- جناب آقای دکتر صدیقی، نماینده محترم بناب در مجلس شورای اسلامی
- جناب آقای مرتضایی، معاونت محترم پژوهشکده باستان‌شناسی
- جناب آقای هدایی^{*}، قائم مقام محترم اداره کل میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی
- سرکار خانم نهضتی، معاونت محترم پژوهشی اداره کل میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی
- جناب آقای بالغ، مسئول محترم اداره میراث فرهنگی شهرستان بناب
- سرکار خانم افضل‌زاده، کارشناس ارشد گروه دوره اسلامی پژوهشکده باستان‌شناسی
- مسئولین محترم شهرستان بناب و اعضای فرهنگی شوراهای اسلامی شهر و روستا
- همکاران بزرگوار در:

پژوهشکده باستان‌شناسی، اداره کل میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی، اداره میراث فرهنگی شهرستان بناب و همچنین از جناب آقای کوثری مسئول گروه نقشه‌برداری مرکز مطالعات شهرداری بناب

هیئت بررسی و شناسایی

منطقه بناب

---

* - متأسفانه در زمان انتشار این مجموعه جناب آقای هدایی دارفانی را وداع کرد. از خداوند متعال برای آن مرحوم طلب مغفرت و برای بازماندگانش صبر و شکیبایی آرزو مندیم.

پیشگفتار:

برنامه پژوهشی، بررسی باستان‌شناختی منطقه بناب از برنامه‌های مصوب پژوهشکده باستان‌شناسی در سال ۱۳۸۱ بود که بر اساس مجوز شماره ۱۱/۲/۵۸۴۴ تاریخ ۸۱/۱۲/۱۸ لغایت ۸۲/۱/۳۰ به مدت چهل روز انجام پذیرفت.

این دفتر حاصل تلاش شبانه‌روزی و بی‌وقفه همه عزیزانی است که در هیئت بدون هیچ چشم‌داشتی با تمام توان و امکانات مرایاری نموده‌اند و صدا البته که این نوشتار نیز خالی از ایراد نیست و نواقص آن متوجه نگارنده است و انشاء... در رفع آنها توفیقی حاصل شود.

واجب است ذکر است که این مجموعه حاصل تلاش سی ساله همکار ارجمندم جناب آقای علی اصغر بالغ است که اکثر این مجموعه‌ها را در طول خدمتشان کشف، شناسایی و سوابق آنها را جمع‌آوری نموده‌اند و بخصوص در این هیئت که زحماتشان چه در تهیه اسناد و مدارک و سوابق و چه در ارائه خدمات غیر قابل توصیف است و بدون عنایت و توجه ایشان هیچ وقت این مجموعه حاصل نمی‌شد.

همچنین عنایت و توجه دوست و همکار ارجمندم جناب آقای ابراهیم کاظم نژند قابل ذکر است که در طول مدت همواره در تمام مراحل یار و یاور هیئت بودند و تمام مطالعات، تحقیقات و منابع شخصی و امکانات موجودشان را در اختیار ما قرار دادند و طراحی فنی رایانه‌ای سفالها از زحمات ایشان بود. بدون شک عنایتشان زیور دفتر ما گشته است.

زحمات بی‌شائبه جناب آقای اسماعیل حضرتی، عضو اصلی انجمن خوشنویسان تهران و صف‌ناپذیر است که در طول این برنامه همواره تمام امکانات رایانه‌ای، عکاسی و قرائت متون تاریخی منطقه بناب، مرایاری نموده‌اند و خدمات ایشان نیز جز عشق و علاقه وافر به فرهنگ و تمدن منطقه توجیه‌ناپذیر نیست. و اما نمی‌توان از تلاش شبانه‌روزی جناب آقای جواد ژاله اقدام گذشت که علیرغم وجود مشکلات

عدیده قبول زحمت نموده‌اند و با حضور خویش در طول مراحل اجرایی همواره هیئت رایاری رسانده‌اند. بویژه در مراحل جمع‌آوری داده‌های فرهنگی، طبقه‌بندی و از همه مهم‌تر در طراحی فنی این مجموعه تا پاسی از شب بیدار مانده و نتیجه کارشان را در مجموعه حاضر به یادگار گذاشته‌اند.

بدیهی است انجام مراحل تحقیق با همراهی و همفکری و مساعدت جناب آقای مهدی بالغ در امور رایانه‌ای، تایپ و تدوین، تصحیح و طبقه‌بندی آثار بود. بدون عنایت ایشان هرگز مجموعه فوق به این صورت و در این مدت کوتاه آماده نمی‌شد.

علاوه بر موارد فوق اذعان می‌دارم که در تهیه این مجموعه از اسناد و آرشیو میراث فرهنگی شهرستان بناب، کتابخانه آن و همچنین از نقشه‌های منطقه‌ای تهیه شده در گروه نقشه‌برداری شهرداری بناب توسط جناب آقای مهندس کوثری استفاده نموده‌ام. امیدوارم قصور نوشته حاضر را از نگارنده بدانید.

والسلام

بناب - فروردین ۱۳۸۲

مقدمه

شهرستان بناب یکی از شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی است که در جنوب غربی استان واقع شده است و مرکز آن شهر بناب است و مساحت آن ۷۹۰ کیلومتر مربع است.

این شهرستان دارای یک بخش است که شامل یک شهر، سه دهستان و سی و چهار آبادی دارای سکنه است. بر اساس آمار سال ۱۳۷۵، جمعیت این شهرستان ۱۱۲۹۸۵ نفر بوده که از این تعداد ۵۵/۹۷٪ در نقاط شهری و ۴۴/۳٪ در نقاط روستایی سکونت دارند. (نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵، ص ۱۵)

منطقه بناب به دلیل قرار گرفتن در دامنه رشته کوه و توده عظیم آتشفشانی سهند و در کنار دریاچه ارومیه در موقعیت آب و هوایی خوب کشاورزی و سرازیر شدن آب در فصول مختلف سال از ارتفاعات سهند که غالباً پوشیده از برف بوده و حاصلخیزی خاک به صورت دشت مسطح دارای شرایط زیست محیطی مناسب برای ایجاد این منطقه بوده است.

بناب در فاصله ۱۱۴ کیلومتری تبریز (مرکز استان آذربایجان شرقی) و در کنار جاده ترانزیتی و مسیر ارتباطی با استانهای آذربایجان غربی و کردستان قرار دارد و در جنوب استان روی مدار ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۶ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و در ارتفاع ۱۳۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد.

کوههای قیماسخان، در شمال و کوههای قره قشون با ارتفاع ۱۶۵۱ متر در جنوب و قسمت شرقی آن کشیده شده است. دشت بناب به شعاع تقریبی ۱۵ کیلومتری شهر بناب و روستاهای تابعه با پوشش گیاهی شامل زمینهای مزروعی و باغات اعم از تاکستان، گندم، جو آبی و دیمی و مراتع می‌باشد. این شهرستان از طرف شمال به شهرستان عجب شیر، از طرف جنوب به شهرستان ملکان و از طرف شرق به شهرستان مراغه

و از غرب به دریاچه ارومیه محدود است. (بناب در گذشته و حال، تیر ۱۳۷۷، صفحه ۴ به بعد)
از عوامل مؤثر در پیدایش منطقه بناب وجود رودخانه‌های مهم و دائمی آن است که از کوهستان سهند سرچشمه می‌گیرند و به دریاچه ارومیه می‌ریزند. مهمترین آنها عبارتند از: صوفی چای، جوان چای (ماه پری چای) و قوبی چای.

عمده تمدن‌های منطقه در حاشیه این رودخانه‌ها و یا در کنار انشعابات آنها قرار دارند. انشعابات که از رودخانه صوفی چای جدا شده و اراضی کشاورزی منطقه را آبیاری می‌نماید بدین شرح می‌باشد:
- نهر جوی شهر که پس از مشروب نمودن زمینهای بالادست به روستای روست بزرگ، زاوشت، روست کوچک، آغاجری، دیزج ناولو و اکبرآباد هدایت می‌شود.

- نهر چلقایی که زمینهای زراعی روستاهای دیزج پروانه - چلقایی را آبیاری می‌کند.

- نهر خوشه مهر (آلکان) باغات و زمینهای زراعی روستای خوشه مهر و تازه کند زوارق را آبیاری می‌کند.

- نهر مهرآباد که زمینهای کشاورزی شهر بناب و آخوند قشلاق را آبیاری می‌کند.

- نهر زوارق که زمینهای کشاورزی روستاهای زوارق و خلیلوند را آبیاری می‌کند.

- نهر درمان آخی که اراضی کشاورزی روستاهای خانه برق قدیم، علی خواجه را آبیاری می‌کند.

- نهر خانه برق جدید که قسمتی از زمینهای روستای خانه برق را تحت پوشش قرار می‌دهد.

- نهر قره چیق که اراضی قره چیق را آبیاری می‌نماید.

- نهر عیسی خانلو که زمینهای کشاورزی روستای عیسی خانلو را آبیاری می‌کند.

- نهر جوان چای (ماه پری) که از رودخانه جوانچای منشعب می‌شود و پس از روستاهای آهق اراضی

کشاورزی روستاهای آلقو، شورگل، دوش و روست بزرگ را آبیاری می‌کند. (بناب در گذشته و حال، سال

۱۳۷۷، صفحه ۲)

اما هدف از بیان این مقدمه به خاطر اهمیت و آبادانی منطقه در ادوار گذشته و حال می‌باشد که گذشته

تاریخی - باستانی منطقه به وجود این انهار بستگی داشت که هیئت در جای جای این خطه شواهد فرهنگی -

تاریخی آنها را در این مجموعه ارائه می‌دهد. این گزارش در ۵ فصل تنظیم شده است.

در فصل اول ابتدای کلیاتی از کشور جمهوری اسلامی ایران بیان شده و سپس مختصری از اقلیم‌شناسی

آذربایجان شرقی مطرح گردیده که شامل موقعیت جغرافیایی، ناهمواریها، کوه، دشتها، آب و هوا، آبها،

پوشش گیاهی، زندگی جانوری می‌باشد. در انتهای فصل ویژگی‌های جغرافیایی شهرستان بناب که شامل

ویژگی‌های جغرافیایی شهرستان بناب و ویژگی اقتصادی شهرستان، نام و وجه تسمیه شهر بناب ذکر گردیده

است.

در فصل دوم ابتدا به جغرافیایی تاریخی منطقه بناب اشاره شده و متون مختلف مورد بررسی قرار گرفته

است و در ادامه فصل به سابقه تحقیقات و مطالعات باستان‌شناسی منطقه اشاره گردیده است.

در فصل سوم که اصلی‌ترین مبحث گزارش است و شامل بررسی باستان‌شناختی منطقه بناب است و

کلیه آثار شناسایی شده در مدت چهل روز گردآوری و بیان می‌گردد. هیئت در مدت ذکر شده بیش از ۱۰۰

محل باستانی را بازدید کرده و از حدود ۷۰ اثر گزارش و پرونده ثبتی تهیه کرده است. تمام آثار به صورت جداگانه مورد اشاره گردیده است. (در مورد شیوه و روش و جزییات بررسی جداگانه توضیح داده خواهد شد.)

فصل چهارم را به معرفی اشیاء فرهنگی - تاریخی یافت شده از منطقه بناب اختصاص دادیم که این اشیاء به صورت اهدایی در اختیار اداره میراث فرهنگی شهرستان بناب قرار گرفته که تحویل اداره کل میراث فرهنگی استان آذربایجان شرقی گردیده و تعدادی را نیز هیئت مورد بررسی قرار داده و در متون این فصل قید گردیده است. هدف از بیان این فصل اهمیت محوطه و مراکز فرهنگی - تاریخی منطقه است که تعدادی را هیئت پیشنهاد ثبت داده است.

در فصل پنجم این مجموعه ابتدا به نتیجه گیری بررسی و شناسایی منطقه بناب و آثار مورد بازدید پرداخته شده و سپس پیشنهاداتی در جهت حفظ و حراست از این آثار بیان گردیده که انشاء... مورد توجه قرار گیرند و در انتها منابع و مآخذ مجموعه بیان می گردد.

روش کار

ابتدا منطقه بناب را با توجه به نقشه ضمیمه به پنج فاز تقسیم نمودیم که عبارت بود از محور شمال - جنوب که مبنا جاده ترانزیتی عجب شیر - ملکان که از مرکز بناب عبور می‌کند، همچنین محور دیگر جاده مراغه به بناب که از شرق به غرب و در امتداد خیابان دریا تا به منطقه آخوند قشلاق، که فاز یک شامل خود شهر بناب و آثار آن را شامل گردید. فاز دو عبارت بود از قسمت شمال غربی منطقه بناب. فاز سوم عبارت بود از قسمت جنوب غربی که هر دو فاز (دو و سه) به سمت دریا را شامل می‌شود. فاز چهارم قسمت جنوب شرقی را شامل می‌شد. فاز پنجم قسمت شمال شرقی که محدوده شمال شرقی بیشتر منطقه کوهستانی است ولی محدوده جنوب شرقی بیشتر حالت دشت را شامل می‌شود، مورد بررسی قرار گرفت.

به طور کلی این بررسی شامل آن مکان‌هایی شده که تاکنون گزارش و خبر از آنها دریافت و یا در اسناد اداره میراث فرهنگی شهرستان بناب حتی جزئی نام برده شده است. هیئت ابتدا محوطه تپه و یا هر اثری را که مورد بازدید و بررسی قرار می‌داد ابتدا مختصات جغرافیایی آن محل را به وسیله G.P.S ضبط و سپس موقعیت جغرافیایی آن را یادداشت می‌کرد. سپس کل محوطه یا تپه‌ی هر اثر دیگر مورد بازدید قرار می‌گرفت. و داده‌های فرهنگی - تاریخی جمع‌آوری می‌شد.^(۱) سپس از تمام آثار فیلم تهیه می‌گردید. و در انتها موقعیت محلی، منحنی میزان یا پلان تکمیل می‌گردید. با مراجعه به پایگاه استقرار هیئت تمام سفالها و مواد فرهنگی پس از شست و شو مورد اسکن قرار می‌گرفت و پس از ظهور فیلمها آنها نیز کدگذاری و وارد رایانه می‌گردید. اسکن سفالها در دو گروه صورت می‌گرفت:

(۱) اسکن سفالهای منتخب

(۲) اسکن سفالهای منتخب طراحی

سپس هیئت گزارش اثر مورد بازدید را با توجه به اسناد و مدارک و همچنین سوابق موجود مطالعه و آخرین بازدید را در گزارش قید می‌کرد. سپس سفالهای منتخب، طراحی و به وسیله رایانه تکمیل می‌گردید. در آخرین مرحله گزارش تایپ، تصحیح و هر اثر دارای نام و کد اثر، مختصات جغرافیایی، فرهنگی - تاریخی و در ادامه برای هر اثر تصاویر، طرحها نقشه‌های آن ضمیمه می‌گردید. به طور کلی هیئت برای تمام آثار یک پرونده تشکیل داد که این پرونده شامل پرونده‌های ثبتی و یا پرونده‌های پیشنهاد ثبتی و همچنین پرونده‌های حفاظتی است. در نهایت علاوه بر پرونده‌های آثار مجموعه در مجلدی آماده و ارائه خواهد شد. گزارش فوق بر اساس طبقه‌بندی آثار دارای دو نقشه یکی از شهر بناب و دیگری از منطقه بناب داراست که آثار بر اساس کد مورد نظر قید گردیده است.

۱- با توجه به ارزش ملک زمین در منطقه بناب بیشتر محوطه‌ها و تپه‌ها تسطیح و به مزارع تبدیل گردیده است و با آگاهی به اینکه در بررسی‌های باستان‌شناسی بیشتر مبنای استناد قطعات سفالی است لذا متصرفین تمام سنگها و سفالها و دیگر مواد فرهنگی را از محدوده ملک تصرف شده پاکسازی و به محل دیگری منتقل می‌نمایند تا در بازدیدها نظر به غیر باستانی بودن محل حکایت نماید لذا در بررسی‌های منطقه حتماً به اینگونه موارد دقت شود.

فهرست مطالب

تقدیر و تشکر

پیش‌گفتار

مقدمه

روش کار

فهرست مطالب

فصل اول ۱۷

کلیات: ۲۰

مختصری در مورد آذربایجان شرقی ۲۱

ویژگی‌های جغرافیایی شهرستان بناب: ۲۹

وضعیت اقتصادی شهرستان بناب: ۳۰

نام و وجه تسمیه شهرستان بناب: ۳۱

فصل دوم ۳۵

جغرافیای تاریخی منطقه بناب: ۳۷

سابقه تحقیقات مطالعات باستان‌شناسی منطقه بناب: ۴۰

فصل سوم ۴۵

مسجد جامع مهرآباد: ۴۶

کتیبه‌های مسجد جامع مهرآباد: ۴۹

مسجد جامع میدان یا مسجد جامع گزواشت: ۶۲

مسجد اسماعیل بیگ: ۷۰

مسجد کبود یا گوی مسجد: ۷۶

مسجد زرگران: ۸۳

مسجد قرمز بناب: ۸۷

سرستون‌های مسجد گونیلر: ۹۰

سرستون‌های مسجد حافظ: ۹۱

۹۳	مسجد جامع میدان زوارق:
۹۸	مسجد جامع میدان زاوشت:
۱۰۳	حصار تدافعی شهر بناب:
۱۰۶	پل تاریخی پنج چشمه بناب:
۱۰۹	گرمابه مهرآباد:
۱۱۴	گرمابه حاجی فتح‌الله:
۱۱۸	خانه سیف العلماء:
۱۲۷	خانه تاریخی حاج علی بزاز:
۱۳۱	معماری صخره‌ای صور:
۱۳۷	معماری صخره‌ای شاه عباس کبلی:
۱۳۹	آب انبار توتاخانه:
۱۴۱	سد "گل باغی" دوش:
۱۴۶	قیزلار قلعه سی:
۱۵۴	قبرستان تاریخی مهرآباد:
۱۵۶	قبرستان زوارق:
۱۶۰	۲) گوردخمه‌های قبرستان زوارق:
۱۷۳	قبرستان تاریخی خوشه مهر:
۱۸۰	قبرستان چلقایی:
۱۸۲	قبور باستانی ساری داغ:
۱۸۸	قبرستان‌های تاریخی روشت بزرگ:
۱۸۹	۱) قبرستان قدیمی میدان روشت بزرگ:
۱۸۹	۲) تپه و قبرستان علم روشت بزرگ:
۱۹۳	سنگ‌های قبور تاریخی کار گذاشته شده در
۱۹۳	پایه‌های پل جاده روشت بزرگ - بناب:
۱۹۴	تونل زیرزمینی سپیگان:
۱۹۶	اولیاء و قبرستان خانابره:
۱۹۹	تپه و قبرستان اسکندر - اسکندر قلاسی
۱۹۹	تپه و قبرستان قره زکی
۲۰۱	قبرستان قره زکی:
۲۰۲	محوطه کتیری:
۲۱۰	تپه و قبرستان هاشم بلاغی:

۲۱۴	تپہ و قبرستان (اولیاء) آلقو:
۲۱۸	سیچان تپہ سی (تازہ کند):
۲۲۷	بازار تپہ سی (خوشہ مہر):
۲۳۳	تپہ داغلار آراسی زوارق:
۲۳۷	چمن تپہ سی:
۲۴۰	قرہ تپہ سپیگان:
۲۴۶	تپہ باستانی قرہ کللوک (خانابڑہ):
۲۵۲	پوس تپہ:
۲۵۸	قرہ تپہ (قوروق تپہ) قرہ چیق:
۲۶۰	قبرستان و اولیاء قرہ چیق:
۲۶۶	قرہ تپہ گزاوشت:
۲۷۳	دریا تپہ سی:
۲۷۸	ارمنی تپہ سی:
۲۸۴	تپہ اورتابلاغی دوش:
۲۸۸	محوطہ پیش از تاریخ آغاجری:
۲۹۴	محوطہ پیش از تاریخ ماہ پری:
۲۹۴	(گل اوستی دوش):
۳۰۰	محوطہ تاریخی دوش:
۳۰۵	محوطہ شاہ عباس کھلی:
۳۰۹	محوطہ چوبان کرہ - یاور کھریزی:
۳۱۵	محوطہ پیر درہ سی یا "قارقا درہ سی":
۳۱۹	محوطہ قلعه جوق (آلقو):
۳۲۳	محوطہ تاریخی باغ آقای محمود زادہ (کوٹہ مہر):
۳۲۸	محوطہ کوٹہ مہر (اولیاء):
۳۳۳	محوطہ قرہ تپہ بناب:
۳۳۷	محوطہ و تپہ قبرستان چلقانی: (اشکولی باغی):
۳۴۲	محوطہ چلقایی (سمت شرق رودخانه): کھنہ کت یری
۳۴۷	محوطہ چلقایی (سمت غرب رودخانه): کھنہ کت یری
۳۵۳	قلعہ دیدہ بانی طربہ داغی و محوطہ طربہ داغی:
۳۵۸	محوطہ باغ ہاشم زادہ:
۳۶۳	محوطہ تاریخی الحضر (روستای خلیلوند):

۳۶۸	محوطه تاریخی قره قشون (خلیلوند) (داخل محدوده پادگان الغدیر بناب).....
۳۷۲	محوطه‌های علی آباد (قشلاق):.....
۳۷۳	غار چاخماخلار و غار قویونلار و محوطه قیماسخان :.....
۳۷۳	(۱) محوطه قیماسخان:.....
۳۷۳	(۲) غار قویونلار:.....
۳۷۴	(۳) غار چاخماخلار:.....
۳۸۰	خانه باغها:.....

فصل چهارم ۳۸۵

۳۸۶	معرفی اشیاء و اموال فرهنگی - تاریخی.....
۳۸۶	یافت شده از منطقه بناب:.....

فصل پنجم ۴۲۹

۴۳۰	نتیجه گیری :.....
۴۳۳	پیشهادات :.....
۴۳۵	منابع و ماخذ :.....